

Hakynatutma esgerler

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Hakynatutma esgerler HAKYNATUTMA ESGERLER

Ýokary düzümlü ýolbaşçylaryň beýanatlaryna seretseň-ä, graždanlyk urşunyň bäri ýanyndan gaýdan Russiýadaky soňky üýtgeşmeler sebäpli «Wagner» harby kompaniýasy halkara jemgyýetçiligiň üns merkeziniň dik depesine oturdy. Günbatar ýurtlary soňky aýlarda, ýagny birnäçe gün öň bolup geçen gysga wagtlyk gozgalaňdan öňem «Wagner» hakda şeýle bir köp maglumatlary ýaýratdy welin, uruşda hakynatutma esgerlerden peýdalanyan diňe Russiýa ýaly etdiler. Şonuň üçinem birtaraplaýyn maglumat hapalygyna duçar bolýarys.

Ukrainadan öň Siriýada we Afrikanyň dürli ýerlerinde iş alyp baran «Wagneriň» düzümindäki esgerleriň bu uruşda azyndan rus goşun bölümleriçe, belki-de, olardanam köp kowahada sygyşmaýan jenaýatlary edendiklerine şek-şübhe ýok. Aslynda şular ýaly paramilitar birlikleriň gurulmagy we hakynatutma esgerlik Russiýanyň kanunlaryna ters gelýär. Emma uruş bilen baglanyşykly habarlara seredilende, düzümindäki esgerleriň belli bir bölegi rus türmelerindäki jezalary gutarmanka boşadylan tussaglardan ybarat «Wagner» Ukraina garşy uruşda Russiýanyň Harby Komandowaniýesiniň hyzmatynda uruşýan ýeketäk harby birlik däl. Russiýadaky işleri kanuna gabat gelmeýändigini üçin kompaniýa hökmünde başga ýurtlarda gurlan «Редут», «Донской батальон», «Патриот», «Конвой» ýaly azyndan dört harby birligiň bu urşa işjeň gatnaşýandygy öňe sürülýär.

- **Ýeke şolar däl**

Emma halkara çaknyşyklaryň we konfliktleriň ýa-da başga ýurtlaryň çägene gurnalan harby ekspansiýalaryň taryhyny ýatlamaly bolsa, hususy kompaniýa hökmünde gurlan harby birlikleriň aç-açan ýagdaýda gyzgyn çaknyşyklarda ulanylmagy diňe ruslara mahsus däl. Aýratynam, ABŞ-da gurlan we Ýakyn Gündogardan Latyn Amerika, Afrikadan Günorta Aziýa ýaly köp sanly dartgynly regionda gönüden-göni harby çaknyşyklaryň bir tarapynda bolan ýa-da howpsuzlyk, ýakyn gorag, geňeşdarlyk, gözegçilik, tälim beriş ýaly atlandyrmalar bilen daşary

ýurtlarda ulanylan hakynatutma esgerleriň garaňky işleri boýunça hiç mahal aýdyňlaşdyrylmaýan dawa-jenjelli habarlaryň syýasy heniz guranok.

Ýadyňyza düşýändir, bularyň içinde Yrakdaky türmelerde we konslagerlerde adamkärçilige sygyşmaýan gynamalary bilen tanalan “Blackwater” kompaniýasy iň bellisidi. Aradan geçen ýyllaryň dowamynda birnäçe gezek adyny üýtgedip, belki-de, garaňky geçmişi unutdyrmaga synanyşýan kompaniýa häzir “Academi” ady bilen işlerini dowam etdirýär. ABŞ halkara arenada iş alyp barýan iň köp harby kompaniýaly ýurt. «Eşek eşekden galsa, gulagynam kes, guýrugynam» diýlişi ýaly, bu babatda ABŞ-dan kem galmajak bolýan ýurtlaram bar. Soňky ýyllarda Türkiýe hem şol ýurtlaryň hataryna goşuldy. Respublikan Halk partiýasynyň başlygy Kemal Kylyçdaroglynyň «Türkiýäniň Wagneri» hökmünde baha beren paramilitar «SADAT» («Uluslararası Savunma Danışmanlık İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş.») kompaniýasynyň halkara aktýor hökmünde hereket edýändigini bilmeýän ýok. 2012-nji gurlandygy aýdylýan «SADAT»-a düşünmek üçin kompaniýanyň internet sahypasyndaky beýanatlaryna ser salmak ýeterlik: «SADAT» halkara gorag ulgamynda geňeşdarlyk, harby tälim, logistiki hyzmatlaryny edýän ilkinji we ýeke-täk harby hususy türk kompaniýasydyr. «SADAT» otstawkadaky general Adnan Taňrywerdiniň başlyklygynda Türk Ýaragly Güýçleriniň dürli birliklerinde işläp çykan 23 ofiserden we beýleki aşakky düzümlü seržantlardyr starşinalardan düzülen. «SADAT» goranmak boýunça, ýaragly güýçleriň we polisiýa edaralarynyň zerurlyk duýûan islendik işini edip berme mümkinçiligine we ukybyna eýedir».

Internetiň gözleg düwmesine basanymyzda, öňümizden çykan başga ýurtlarda gurlan hakynatutma harby kompaniýalaryň käbiriniň atlary:

«Asgaard» (Germaniýa), «GardaWorld» (Kanada), «Secure Plus» (Liwan), «European Security Academy – EUSECA» (Polşa), «Executive Outcomes» (Günorta Afrika Respublikasy), «Aegis Defence Services», «ArmorGroup», «Centurion Risk Assessment Services», «Global Strategies Group», «Sandline International» (bäşisi-de Angliýa), ilkibaşda «Blackwater Worldwide» ady

bilen gurlan «Academi», «CACI», «Constellis», «DynCorp», «Engility», «ICI of Oregon», «Triple Canopy» (ýedisi-de ABŞ), şeýle-de «Defion Internacional», «Strategic Resources Group», «Unity Resources Group» ýaly halkara harby kompaniýalary. Ukrainanyňam uruşda dünýäniň dürli ýurtlaryndan hakynatutma esgerleri özüne çekendigini bilmeýän ýok.

- **Jogapkärçilikden gaçmak**

Uruşda düzgün-nyzamly goşunlary-da halkara hukuk normalaryny bozýar, adamkärçilige sygyşmaýan jenaýatlary edýär. Emma şeýle

jenayıtlaryň bir böleginiň ýüze çykarylmagy jogapkärlerden hasap soramak meselesini-de orta atyp bilýär. Düzümindäki hakynatutmalaryň aglabasy aşa ekstremistik sagçylardan bolandygy üçin berlen tabşyryklary pul üçin ýerine ýetirýän harby kompaniýalaryň garamagynda işleýän paramilitar toparlaryň işlerini sypdyrman öwrenmek bolsa mümkin däl.

Mysal üçin, öň Somalide, Nigeriýada, Yrakda iş geçirendigi hakda habarlary ýaýran nemes harby kompaniýasy «Asgaard» hem şolaryň biri. Bir döwür düzüminde diňe otstawkadaky ofiserleri ýa-da polisiýa işgärlerini däl entek pensiýa çykman işinde işläp ýörenleri-de işledýändigini ýüze çykan kompaniýanyň ýolbaşçylarynyň nemes neonasistik gatlaklar bilen ilteşikleriniň bardygy öňe sürülýär. Emma şeýle aýyplama bilen açylan derňew işlerinden hiç hili netije çykmady...

Gürsel KÖKSAL.

01.07.2023 ý. Publisistika